

RINDI

Nr 2 · 1987

RINDI

TIDSKRIFT FÖR GOTLÄNDSK BOTANIK

Argång 7 1987 Nr 2

Utgiven av Gotlands Botaniska Förening

Redaktör Bo Göran Johansson, Levide, Vall, 621 93 Visby

Redaktion Gun Ingmansson, Bangårdsgatan 10, 621 45 Visby
Bengt Larsson, Lummelundsväg, Pl 4875, 621 41 Visby

Tidskriften erhålls antingen genom medlemskap i GBF (35 kr/år) eller genom prenumeration (35 kr/år). Familjemedlemskap kostar 15 kr/år. Föreningens postgiro är 68 36 66 - 2. Adressen är Box 1339, 621 24 Visby.

Gotlands Botaniska Förening

är en ideell sammanslutning som har till ändamål att verka för ökad kunskap om Gotlands växter och för bevarandet av en rik flora på ön. Föreningen vill också bland allmänheten sprida intresse för botanik och naturskydd.

Dessa mål söker föreningen förverkliga bl.a. genom att verka för utforskandet av Gotlands flora, att biträda myndigheter och organisationer i behandlingen av botaniskt betydelsefulla naturskyddsfrågor, att utge tidskriften Rindi och även på annat sätt informera om och propagera för sin verksamhet och sina åsikter, och att arrangera exkursioner och sammankomster.

Ordförande Bo Hammar, Line gård, Hörsne, 620 24 Dalhem,
tel 0498-37097

Vice ordförande Gun Ingmansson, Bangårdsgatan 10, 621 45 Visby,
tel 0498-71343

Sekreterare Ingrid Engquist, Stenkyrka, 620 33 Tingstäde
tel 0498-72088

Kassör Bengt Larsson, Lummelundsväg, Pl 4875, 621 41 Visby
tel 0498-78218

Övriga Bo Göran Johansson, Levide, Vall, 621 93 Visby
tel 0498-66204

Alf Larsson, Lothargatan 22, 621 58 Visby
tel 0498-79455

Adressändringar anmäls till kassören.

Omslagsbild: Röd skogslilja, *Cephalanthera rubra*.
Batik av Barbro Lindberg.

Omslagsbilden: Röd skogslilja

BARBRO LINDBERG

Innan jag flyttade hit till Gotland visste jag inte så mycket om orkidéer, inte brydde jag mig särskilt om dem heller. Jag tyckte de var stela och onaturliga växter, som gav ett intryck av konstgjordhet och plast, och de inbjöd inte som andra blommor till att plocka och sätta i vas. Som främlingar stod de utplacerade i ångar och skogar.

Snart såg jag emellertid att på denna ö kan man inte nonchalera orkidéerna, mängden och artrikedomen är för stor. Att ideligen stöta på växter man inte vet något om går ju inte, man börjar studera dem, man lär sig mer och mer. Och när man slutligen lärt sig alla arterna förlorar man sig i hybriderna emellan dem och i varianter av olika slag. Då måste man titta nära, man fotograferar och ritar av. Plötsligt ser man. Och man förtrollas av variationsrikedomen, alla nyanser och påhittigheter inom en enda familj. En orkidé kan se ut nästan hur som helst, i form, i färg, i storlek, och ändå kan man, även om man aldrig sett just den arten förut, genast veta att det är en orkidé. Man identifierar de gemensamma dragen, och blir sedan förtjust över hur just den arten bestämt sig för att individualisera sig. Och man förundras över att de alltid är så rena, på något vis kyska, och samtidigt så ohöljt sexuella i sin utstrålning, en fascinerande och motsägelsefull kombination. Och man ser skönheten. Just rödsysslan stod för min första starka skönhetsupplevelse av orkidéerna. Jag såg den i stor mängd uppe i Hall-
Hangvarreservatet en eftermiddag den första sommaren vi bodde här. Skogen var mörk och himlen inte heller så ljus, blad och stänglar förlorade sig i den övriga grönskan men blommorna lyste desto starkare. Som en svärm av rosa fjärilar svävade de omkring mot den mörka bakgrunden, som bortslitna från sina fästen. Kanske är det den upplevelsen som gör att jag fortfarande tycker att rödsysslan är den allra ljuvligaste av Gotlands orkidéer.

Om någon skulle fråga mig nu vilken min favoritblomma är så skulle det fortfarande inte vara någon orkidé. Men om någon frågade mig vilka blommor jag helst målar och ritar av är svaret tveklöst just – orkidéer.

Jag tycker fortfarande att orkidéerna är en smula främmande i vår svenska natur, de står ut på ett sätt som inga andra blommor. Men just därför hör de till, det ser jag nu. Också främmande fåglar behövs för att naturens harmoni ska bli fulländad.

Barbro Lindberg
Levide Vall
621 93 Visby

Visby växer!

GUN INGMANSSON och BENGT LARSSON

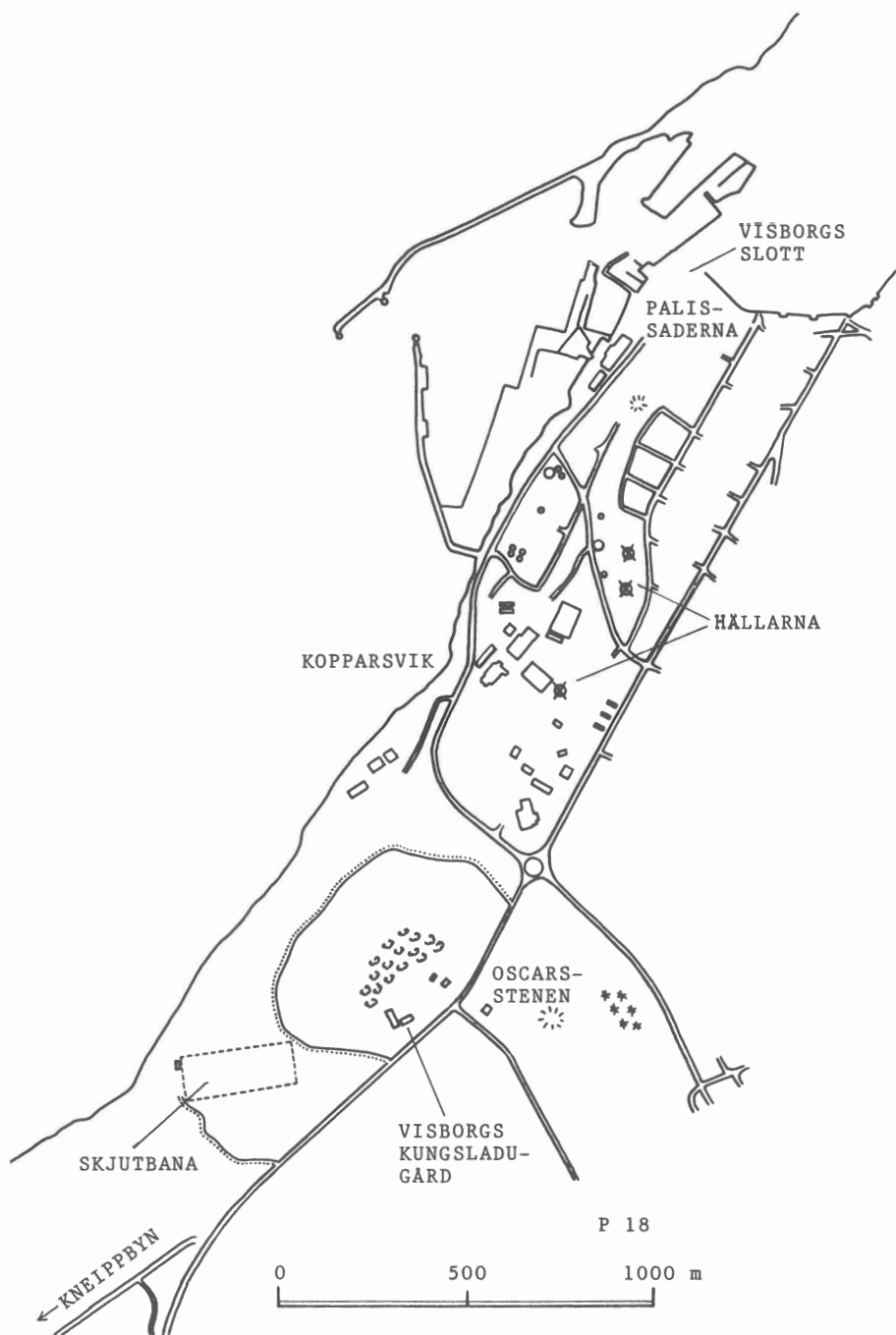
Om man är botanist och råkar bo i Visby, måste man då ge sig iväg långt från staden för att se intressanta växter? Inte alls! Här kommer några förslag på trevliga växtlokaler, flera faktiskt med riktigt rara blomster och alla belägna inom promenad- eller cykelavstånd.

KUNGSLADUGÅRDEN — VISBORG SLÄTT

Vi börjar längst i söder, i området runt Kungsladugården och Visborg slätt, alltså militärt påverkade, men rikt varierade marker. Här finns t.ex. ett ruderat område (skräpmark) med sandhögar och gamla tippar beläget mellan skjutbanan och f.d. Kneippbynvägen. Humle, lammöron, spansk körvel och mängder av vårblomande, mindre lökväxter vittnar om tidigare mänsklig verksamhet. På den sandiga marken hittar man gråddrå, rosenmalva, myskmalva och här och var den mera flyktiga hamnsenapen. Raklosta och foderlosta, som bägge kommit in med utländskt gräsfrö, finns allmänt inom hela området. Åt väster och sydväst tar hällmarken vid. Den sträcker sig ända ut till klintkanten, där vi i den vindpinade granskogen på ett ställe finner backvial, en ovanlig ärtväxt. På hällmarken växer den blåa bergsskrabban, och här har spenört spritt sig liksom klippoxel. I "kilen" mellan Toftavägen och f.d. Kneippbynvägen växer både gotländsk haverrot och hylsnejlika. De två sistnämnda arterna är svåra att upptäcka, hylsnejliken med sin enda, oansenliga blomma och haverroten som bara har blomkorgen öppen fram till cirka kl 10. En vacker benvedsbuske pryder sin plats vid vägkanten, och inte så långt härifrån finns ett litet område med vittåtel. Innan vi passerar Toftavägen, passar vi på att titta på en förvildad potatissläkting som växer i diket nära Kungsladugården. Det är den torniga busken bocktörne.

På andra sidan vägen ligger det öppna Visborg slätt med Oscarsstenen. Här kammar vinden vågor genom det höga gräset, mest raklosta. Där gräset inte sluter så tätt finns kärleksört, mursenap, sandsenap och færtunga. På en övervuxen jordhög växer stor ängssyra, och några ulltistlar står manshöga vid en stig. Nässelklocka, en relativt kraftig blåklocka med grova, sågade blad, och skuggnäva hittar vi i en talldunge. Skuggnäva är förresten inte alls ovanlig i Visbytrakten. Här och var har marktäcket körts sönder av militära fordon. Då kan den oansenliga sumpnoppan, som vill ha öppen jord, få fäste. Med lite tur får vi ögonen på några rosa-lila, mycket tilltalande små blommor. Det är flockarun.

Nu drar vi västerut igen, passerar Toftavägen och tränger in i ett tätt lövskogsparti bakom Kungsladugården. Det är ångande fuktigt bland de enorma lövträden. Runt resterna av en gammal dammanläggning har ett imponerande bestånd av pestskräp brett ut sig. Denna art, liksom även förvildade krolliljor, snöklackor, spansk körvel och skogsförgätmigej, är införd av människor. Norr härom ligger en ganska fuktig ängsmark. I den blötare delen har vi vattenpilört

ganska fuktig ängsmark. I den blötare delen har vi vattenpilört och glatt dagkäpa, medan rödklint, svartklint och banklint (den senare är hybrid mellan de två förstnämnda, se Fåhræus 1982) glädjer oss i den torrare delen. Väster härom tar hållmarken vid igen med små grunda blekevätar, där majviva och dvärgarun, knappt cm-höga, trivs.

Observera: Vid militära övningar har inte allmänheten tillträde. Håll utkik efter skyltar och röd flagg!

KOPPARSVIK — HÄLLARNA

Närmare staden ligger Kopparsvik och Hällarna. Området begränsas av nya Färjeleden, Toftavägen och södra delen av ringmuren. Området är till stor del bebyggt, och även de obebyggda delarna visar tydliga spår av människor. Här finns områden som inte direkt lockar till besök, medan Hällarna däremot är ett känt strövområde för Visbyborna. Vi börjar vandringen vid Plågan, den sydligaste av de tre kvarvarande kvarnarna. Vid sockeln av kvarnen växer kransborre, denna förnämliga kulturväxt, som munkarna förde till Gotland, och som nu är så ovanlig i hela landet. Strövar vi sedan vidare mot Lantmännens anläggningar ser vi att en hel del naverlönnar har spritt sig dit, förmodligen från några större träd som växer vid norra infarten till Lantmännen. Enstaka exemplar av den ökända jättelokan, som kan ge besvärliga allergiska reaktioner, finns också här, liksom tre andra flockblomstriga växter: odört, spansk körvel och skärblad. Sommaren 1987 visade sig överraskande både klätt och råglosta i vägrenen på Färjeleden ovanför Lantmännen. Spill från sädestransporter till Lantmännen eller inkommet på något annat sätt?

Flyttar vi oss neråt till nya hamnen och letar oss ut på de ganska sterila markerna närmast vattnet finner vi i alla fall två arter fibblor, som verkar trivas: skånefibbla som blir ganska hög, och grönfibbla som är mera oansenlig. Om vi istället går norrut och passerar över Gutevägen kommer vi så småningom fram till ett tidigare mindre kalkbrott eller grustag. Där står några rejält torniga buskar, som visar sig vara robinia. Denna ärtväxt, som ofta felaktigt kallas för akacia, kommer ursprungligen från USA men är hårdig på Gotland. DBW:s trädgård har förresten ett exemplar som är mer än tjugio meter högt. Nå, tillbaka till grustaget. Druvfläder, björnbär och kaprifol tittar vi på, och vi får också ett utmärkt tillfälle att testa våra egna kunskaper om dunörtssläktet, *Epilobium*. Här växer nämligen flera olika arter, t.ex. rosendunört, kantdunört och luddunört. Vid bäcken, som rinner genom Palissaderna, växer ytterligare en art, backdunört.

Nu har vi nått fram till ruinerna av Visborg slott, alldeles utanför södra stadsmuren. Vi stannar till i den lilla trädungen vid ruinen. Tjugotalet vita mullbärsträd minner om den optimistiska silkesmaskodlingen vid mitten av 1800-talet. Mer än 15 000 träd planterades på Gotland, bl.a. på Paviljongsplan och här vid Visborg slott. Löven plockades av kvinnor, som ofta hade larvodlingen i hemmet. Fjärilslarverna föddes upp på färska blad från mullbärsträden och förpuppade sig sedan i sin silkeskokong. Då avlivades de, och kokongen sändes till Stockholm för att där hasplas till dyrbar silkestråd.

Svartklint på en av sina få gotländska lokaler, Kungsladugården i Visby. Foto: Gun Ingmansson.

INNERSTADEN — STRANDPROMENADEN

Innerstaden präglas till stor del av samma flora som vi finner på och längs ringmuren (Ingmansson och Larsson 1985). Några tillägg kan vi väl ändå göra. Krypnav och småsporre finns på gator och gårdar där beläggningen består av gat- eller kullersten. Kermesbär har spritt sig från botaniska trädgården, och citronmeliss har förvildat sig runt Smedjegatan. Dunörterna är välrepresenterade, både på gator, gårdar och i rabatter som ogräs. Det gäller främst back- och bergdunört, men även den sällsynta grendunörten har hittats i Almedalens rabatter och i Helge And's ruin. Runt Helge And's ruin, i gräsmattor, finns också grönfibblor och på ruinens murar det sirliga gräset taklosta. Längs Hospitalsgatans rännsten står några planter av gängel, ett ogräs som inkommit från Sydamerika, och som mycket sällan påträffats på Gotland. På bakgårdar och längs plank och murar är vildpersilja, bosyska, rödmalva och vägsenap goda representanter för stadens vilda flora. På murar och ruiner växer, liksom på ringmuren, ofta gul nunneört, murreva och stor fetknopp. På stranden, ungefär nedanför Jungfrutornet, växer sedan många år tillbaka ett livskraftigt bestånd av violsporre samt en planta av bitterkrassing. De överlevde t.o.m. stormen för några år sedan, då de helt begravdes under ett ansenligt lager av grus.

GALGBERGET

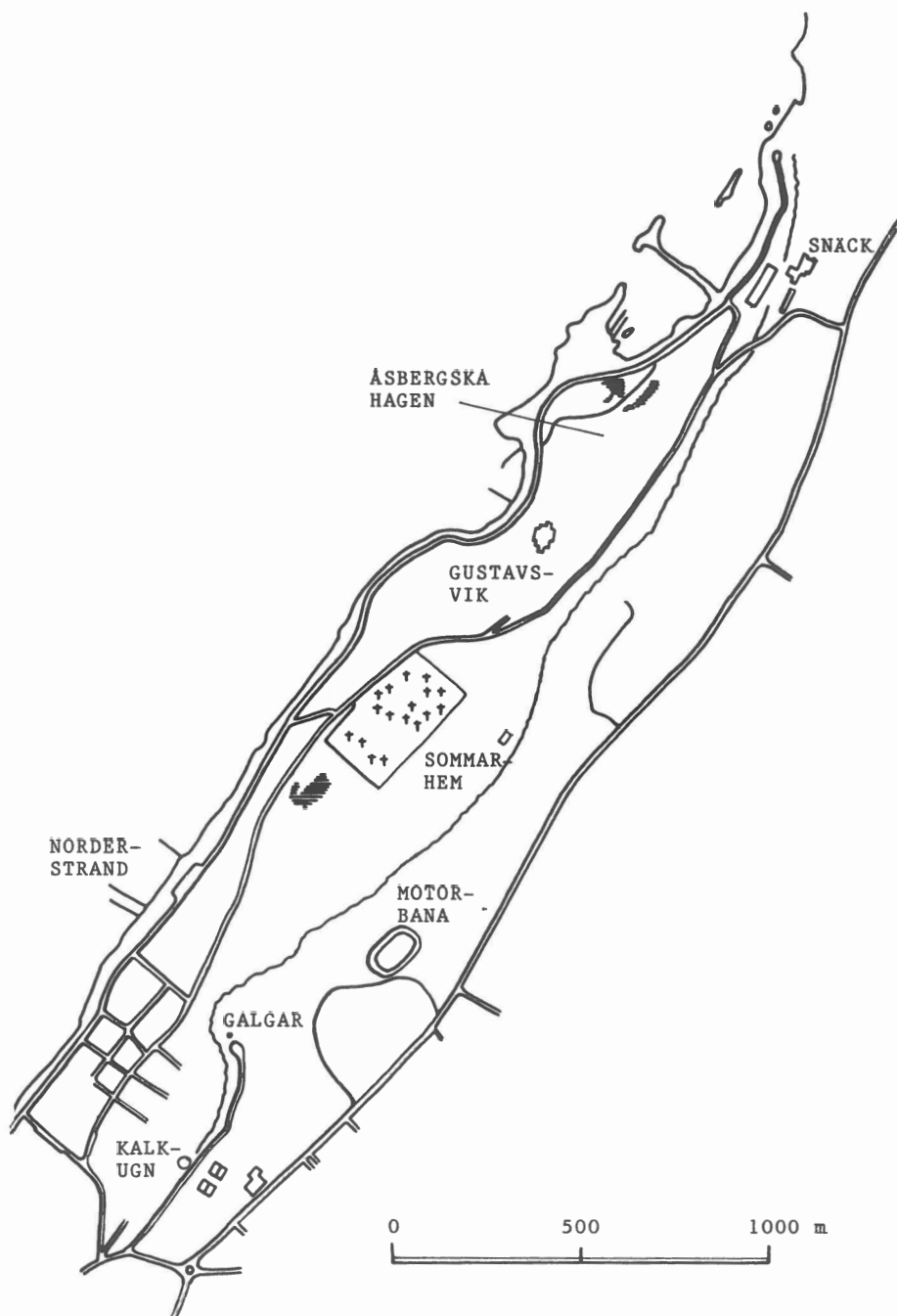
Det vi här menar med Galgberget omfattar i stora drag området mellan Lasarettet och Norra Begravningsplatsen. I öster begränsas det av Lummelundsväg och i väster av havet. Själva galgarna blir då ett slags centrum. Vi tar dock en liten avstickare längre norrut genom att nämna en del om Åhsbergska hagen och dess närmaste omgivning, dvs ända fram till Snäck.

Vi startar vid tennisbanorna i Botairlunden och går den lilla vägen norrut mot galgarna. Vid kalkugnen viker vi av åt öster alldeles norr om tennisanläggningen. Leta nu noga efter gotländsk haverrot! Eftersom den är tvåårig varierar den i antal mellan olika år, men här i sydsluttningen finns goda möjligheter att få se den. Odört och buskviol växer i den lilla dungen bakom Motorcentralen. Vi följer sedan vägen norrut. Strax innan vi kommer fram till galgarna söker vi med blicken efter ett vackert bestånd av luktvicker, som klänger på en liten kulle till höger om vägen. Mot galgarnas sockel brukar det finnas taklosta och åt nordost, bland kalkstensblock och cementklumpar, växer silverarv och praktveronika, vilka förmodligen kommit hit med trädgårdsavfall. Många av de ovanligare arterna på Galgberget kan betecknas som trädgårdsflyktingar, eftersom man under lång tid fyllt ut de gamla kalkstensbrotten med trädgårdsavfall. I området mellan motorbanan och Lummelundsväg har under de senaste åren funnit bl.a. purpursporre, grenigt kungsljus, pestskräp, pärlhyacinter, guldlök, påsk- och pingstliljor, pepparrot och flera odlade arter av oxbär samt rosor som vresros, daggros och äppelros. Vattenpilört, färgreseda och myskmalva får nog också räknas som trädgårdsflyktingar i det här området, liksom gullregn och alpgullregn. Under sommaren 1987 har en del utfyllnadsarbeten gjorts i området öster om motorbanan, så många av de här nämnda arterna lär väl ha försvunnit. I stället kommer sannolikt många nya att dyka upp under 1988 så håll ögonen öppna!

Om vi istället följer bergsbranten väster om motorbanan bör vi ta

Bosyska, en karaktärsväxt för Visbys gårdar. Foto: Jörgen Petersson.

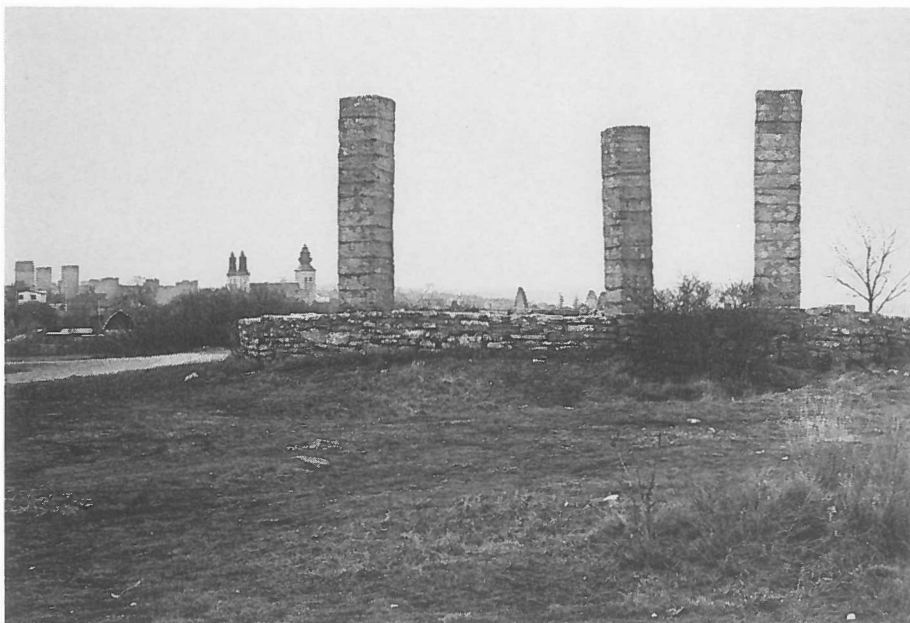

Myskmalva.

Foto: Gun Ingmansson.

en extra titt på Galgbergets oxelararter (se Fåhræus och Högström 1982). De mest intressanta är väl klippoxel och balkanoxel (*Sorbus rupicola* och *Sorbus graeca*). Balkanoxeln finns för övrigt rikligt över hela Galgberget. Kanske har dessa träd, som ursprungligen kommer från Balkan, spritt sig från planterade exemplar i Botairlunden. Ett stycke norr om motorbanan kommer vi ut på ett ganska flackt område, som delvis används som snötipp. I södra delen hittar vi flera gullregnsträd och nyponbuskar, men också kraftiga bestånd av björnbär och några buskar av druvfläder. Den centrala delen domineras av högvuxna arter som rödmalva, vit sötväppling, mjölke, blåeld, mellanlusern och renfana, både den vanliga och den krusbladiga munkrenfanan. Några daggrosbuskar står också här, och på en jordvall i östra kanten finns rikligt med odört. I norra delen, nära f.d. Sommarhemmet, ett ensamt rött trähus, finns parkslide och skärblad. Här börjar också snår av vejksel dyka upp, men den blir ännu vanligare lite längre norrut. Men vi viker av mot väster och havet. Stigen går förbi Sommarhemmet och en bit nedanför detta viker vi av till

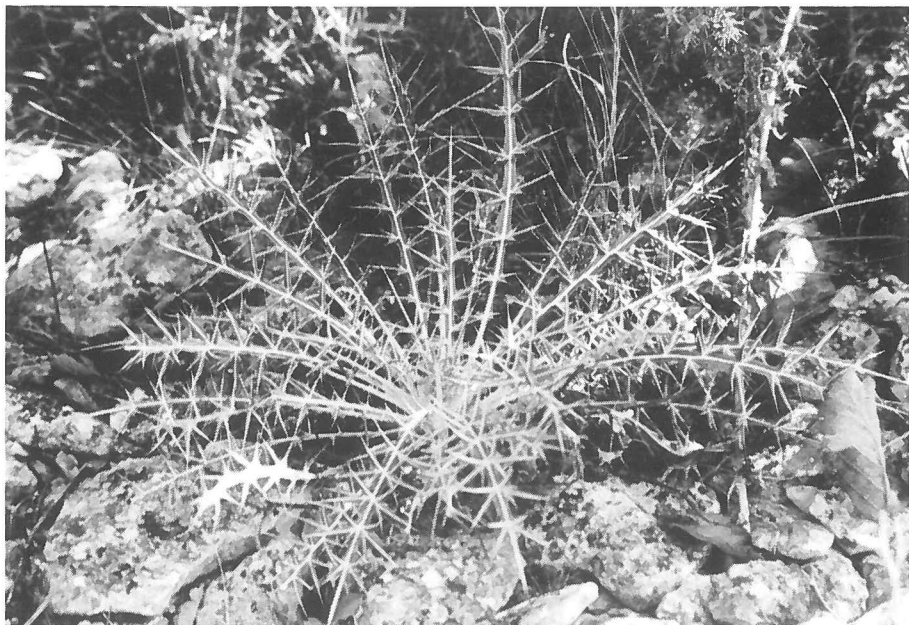

Visby från Galgberget. Foto: Alf Larsson.

vänster och hamnar då på "Kärleksstigen" med all sin lummiga grönska. Vitsippor, blåsippor och violer dominerar marken under våren. Längre fram på sommaren byts de ut mots ramslök med inslag av bl.a. stinksyska. Om man istället vill fortsätta norrut uppe på berget följer vi branten på otydliga stigar. Några hundra meter norr om f.d. Sommarhemmet och mycket nära branten växer ett bestånd av elfenbenstistel, *Ptilostemon afer*, en taggig ört från Balkanhalvön, som väl ingen vet hur den hamnat här. Fortsätt ett stycke till och en nybyggd trappa leder ner för branten. Nu har vi hamnat på vägen ovanför Ahsbergiska hagen. Stigarna ner är kantade av murgröna, som klänger både på träd och hållar. På den branta sluttningen nedanför vägen växer några exemplar av stenfrö, men de är ganska svåra att få syn på. I nordvästra delen av Ahsbergiska hagen, nära Flundrevikens småbåtshamn, finns ett par små sankmarker av källmyrstyp. Där kan vi titta på småvänderot och flugblomster. Men trampa försiktigt, det är ömtålig mark! När vi till slut vänder åter mot Visby och då följer stranden, kan vi med lite tur få ögonen på ett mycket vackert bestånd av strandkål. Leta nedanför campingplatsen!

TERRA NOVA — FURULUND — SÖDERVÄRN

Många Visbybor är numera bosatta en bra bit från ringmuren i nya bostadsområden på Terra Nova, Gråbo och Furulund. Missa då inte tillfället att där se hur växter vandrar in på marker som rörts om av maskiner. Det är ofta spännande arter som plötsligt dyker upp på jordhögar och parkeringsplatser. De finns där ett eller ett par år och ersätts sedan av andra. På Yttre Furulund har t.ex. taggsallat och borstfibbla (nya arter för Gotland), hamnsenap och

Elfenbenstistel, *Ptilostemon afer*, i grovt grus på Galgerberget. Första-årsrosett. Foto: Bengt Larsson.

Åkerranunkel hittats i gräsmattor. Små "naturbitar" finns ju dessutom kvar på sina ställen, t.ex. Krookska dungen, där både betesdagdkåpa och fyrkantig johannesört växer. På en hästbetad äng sydost om Terra Novabadet finns rariteter som gullklöver, skogsnoppa och nysört. I Tallunden växer det rara gräset vildkorn och ... Ja, listan kan göras lång. Tänk bara på att vår vandring här spänner över en hel växtsäsong, och att växtplatser inom tätbebyggt område plötsligt kan hamna i vägen för nya köpcentra eller täckas av ett asfaltlager. Men med andra ord, var du än bor i Visby kan du i din vardagsmiljö hitta mängder med spännande växter.

Gun Ingmansson
Bangårdsgatan 10
621 45 Visby

Bengt Larsson
Lummelundsväg Pl 4875
621 41 Visby

Turkisk nålkörvel i Burgsvik

STIG HÖGSTRÖM

I juli 1913 såg mykologen Einar Ingelström en nålkörvel med ovanligt utseende vid vägkanten i Burgsvik på södra Gotland. Den vanliga nålkörveln, *Scandix pecten-veneris*, har upp till 80 mm långa frukter, men den här hade däremot endast cirka 10 mm långa frukter. Den egendomliga nålkörveln insamlades och lämnades vidare till Riksmuseet i Stockholm och åsattes namnet *Scandix brachycarpa* Guss., en sydeuropeisk växt; också naturaliserad i några länder i Mellaneuropa, men aldrig rapporterad från Sverige. Fyndet publicerades aldrig och arket blev liggande obemärkt i museet tills helt nyligen då Gösta Fähræus och jag gjorde ett besök där och då upptäckte denna kollekt och tanken väcktes på en sentida publicering.

Artbestämningen visade sig vara felaktig. Det var en ännu mera långväga växt än vad som först antagits, nämligen *Scandix balansae* Rent. ex Boiss. Expertgranskningen utfördes av Per Lassen i Lund, som nu i höst bestämde den, närmare 75 år efter insamlingen. De viktigaste karaktärerna framgår av texten till teckningen (Bo Görran Johansson).

Scandix balansae hör hemma i Anatolien i den asiatiska delen av Turkiet, där den är endemisk, dvs den förekommer bara inom ett begränsat område i en miljö, vars ekologiska betingelser är skilda från omgivningen. Per Lassen meddelar också att arten är funnen adventivt i Spanien, Schweiz och Tyskland. Karakteristiskt för vad man brukar beteckna som adventiver är att de utgörs av växter med främmande härkomst, som mer eller mindre tillfälligt påträffas vid hamnar, kvarnar etc.

Fyndplatsen i Burgsvik, "mitt emot hotellet" enligt växtetiketten, ligger vid länsväg 142, just där Hamnvägen mynnar ut i denna, cirka 1 km från hamnen. Ingen nålkörvel här påträffats där i senare tid. Miljön är ganska oförändrad. Hotellet som nämns hette Karlshäll. Det har nu lagts ner, men har efterträtts av en vårdanstalt, Vässterbyhemmet.

Burgsvik har sedan gammalt varit tullplats med utrikes sjöfart. Jag har i landsarkivet i Visby tittat i tulljournalerna för några år före 1913 och funnit att det var en livlig sjöfart. Fartyg ankom från Finland, Ryssland, Tyskland, Danmark och Skottland. Fartygen ankom med last av oljekakor, gödning, björkved, potatis eller hade ballast bestående av sand, sten eller jord. Förutsättningarna för nålkörvelfrö att komma till Burgsvik denna väg synes ha funnits.

Andra adventivväxter som påträffats i trakten är bl.a. skärblad, *Falcaria vulgaris*, i hamnen, vitplister, *Lamium album*, längs Hamnvägen i vägkanten och i trädgårdar (i övrigt ovanlig på Gotland), sand-senap, *Diploxys tenuifolia*, och gatkamomill, *Chamomilla suaveolens*. Dessa fyra uppräknade arter har lyckats hålla sig kvar i Burgsvik år efter år. Bäst har det gått för gatkamomillen, som tycks ha kommit till Gotland (omkring 1880 enligt Johansson (1897)) för att stanna. Den är nu spridd över hela ön. De andra tre här nämnda adventiver-

na har små, begränsade förekomster på ön. Den turkiska nålkörveln har klarat sig sämst, den lyckades aldrig etablera sig.

Ingen nålkörvel, förutom *Scandix pecten-veneris* har tidigare rapporterats från Sverige enligt vad jag funnit i botanisk litteratur och i de stora offentliga herbarierna. Värdefull hjälp vid genomgången av dessa har erhållits av Dan Romell och Thomas Karlsson i Stockholm, Erik Sjögren i Uppsala, Torbjörn Lindell i Lund och Jens Corneliussen och Torsten Elfström i Göteborg.

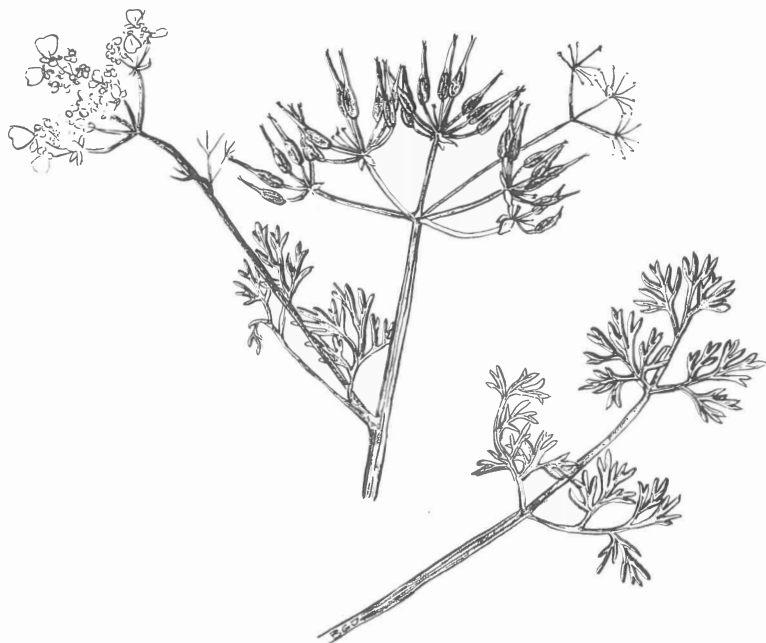
Att artbestämningen ursprungligen var felaktig är inte så anmärkningsvärt, då det är svårt att få tag i floror i vilka *Scandix balansae* finns medtagen. I Flora Europæa, t.ex., har man dragit gränsen vid Bosporen. Inlämnade växter kontrolleras inte heller på museernas herbarier annat än i undantagsfall. Man räknar med att cirka 10 % av lite svårare arter är felbestämda vid t.ex. Riksmuseet.

Slutligen kan som en extra poäng i historien om den turkiska nålkörveln på Gotland nämnas att Dan Romell, som kontrollerade nålkörveln på Riksmuseet 1987, berättade för mig att Einar Ingelström, som fann den aktuella nålkörveln 1913, en gång var lärjunge till Dans farfarsfar, den berömde mykologen Lars Romell.

LITTERATUR

Johansson K., 1897: Hufvuddragen af Gotlands växttopografi och växtgeografi. K.V.A.Handl. Band 29:1.

Tutin T.G. m.fl., 1966: Flora Europæa, vol.2. Cambridge.

Stig Högström
Neptungatan 21
621 41 Visby

Scandix balansae. Arten har normalt 3-6 småflockar. Frukt 8-15 mm.

Massor av haverrot

GUN INGMANSSON

Den 17 juni befann jag mig i Väskinde, alldeles vid gränsen mot Bro. Området, som kallas Hajden, ligger cirka 1 km SSO Skäggs gård och är öppet, flackt och gräsbevuxet. I den södra delen finns ett nedlagt kalkstensbrott. Här och var, särskilt i den östra delen av området, går hällen i dagen, och man finner här den typiska hällmarksfloran. Över större delen av området är dock hällen täckt av ett jordlager som på flera ställen är upp till 10 - 20 cm djupt. Jordlagret innehåller en hel del vittringsgrus och klappersten men är förvånansvärt mullrikt. När jag passerade över det öppna området, upptäckte jag plötsligt att det var beväxt med mängder av gotländsk haverrot, *Thagopogon crocifolius*. Exemplaren stod tätt, tätt; inte alls i glesa bestånd som vanligt. Faktiskt dominerades hela det cirka 20 hektar stora området av haverrötter. Att försöka räkna antalet exemplar var omöjligt, men uppskattningsvis torde det ha rört sig om någon miljon!

Massförekomst av gotländsk haverrot på Hajden i Väskinde. Foto: Torgny Rosvall.

Gotländsk haverrot x
ängshaverrot — den
helt brunröda formen.
Foto: Torgny Rosvall.

DEN GOTLÄNDSKA HAVERROTENS FÖREKOMST PÅ GOTLAND

Den gotländska haverroten finns, som namnet anger, i Sverige bara på Gotland. Den saknas i de övriga nordiska länderna och även i övriga delar av Nordeuropa. Den finns närmast i södra Europa från Portugal till Balkan (Tutin m.fl. 1964 - 80) och i Sydryssland (Hultén 1971). De gotländska exemplaren hör till en ras, ssp. *crocifolius*, med västlig utbredning, från Portugal till Italien. Den är en värmekrävande växt och föredrar steniga marker. På Gotland växer den gärna i jordfyllda sprickor i hällmarkerna. Det är troligt att arten nått Gotland med människans hjälp, t.ex. som inblandning i utländskt gräsfrö (Nilsson 1981).

År 1979 rapporterade Projekt Linné bara fem lokaler för gotländsk haverrot. Två av dessa låg i Hejdeby, en i Othem och två norr om Visby. Det sammanlagda antalet individer beräknades uppgå till cirka 50 (Nilsson & Gustafsson 1979). Under rubriken "Nuvarande status" i denna rapport kan man läsa följande: "Förekomsterna på norra Gotland är få och individfattiga. Utöver de här redovisade lokalerna kan ev. växten förekomma på ytterligare platser i Visbytrakten. Den är lätt att förbise när den inte blommar. Arten har aldrig varit särskilt talrik på sina lokaler, dock uppgavs den som stadd i spridning vid sekelskiftet. Den har tidigare decimerats ganska mycket genom insamling."

År 1980 gjordes flera nyfynd, alla i Visbytrakten. Antalet lokaler kom då upp till cirka 14, och några av de nya lokalerna var ganska individrika (Larsson & Rosvall 1981a, b). Efter dessa nyfynd uppskattades det gotländska beståndet till cirka 1400 exemplar. År 1979 betraktades arten som sårbar (hotkategori 2), men efter ovan nämnda nyfynd flyttades den i Projekt Linnés slutrapport till gruppen sällsynta växter (hotkategori 3) (Nilsson & Gustafsson 1985). Ytterligare två lokaler, en i Visby och en i Stenkumla påträffades 1984 (Fähræus & Högström 1985).

HYBRIDER

När jag den 2 juli återvände till Hajden i Bro i sällskap med några andra medlemmar i Gotlands Botaniska Förening, visade det sig att det här fanns fler överraskningar i beredskap.

Efter att den första upphetsningen över att få fullkomligt vada fram bland gotlandshaverrotter, upptäckte vi att det här förekom även andra representanter för släktet *Tragopogon*. Här och var stod exemplar av den vanliga ängshaverroten, *Tragopogon pratensis* ssp. *pratensis*, och vi hittade sammanlagt cirka 50 exemplar. Det låg ju då nära till hands att söka efter hybrider mellan ängshaverrot och gotländsk haverrot. Denna hybrid är tidigare uppgiven från Gotland av t.ex. Johansson (1897) men har inte rapporterats funnen i modern tid. Och visst fanns det hybrider! Vi letade upp tre individer som skilde sig från gotländsk haverrot främst genom större och mer fylld korg.

Men den vanligaste hybridformen såg annorlunda ut. Här var de yttre blommorna brunröda bara till mitten och gula på den inre delen. Dessutom var samtliga mittblommor helt gula. Resultatet blev en gul blomma med en brunröd corona. Vi såg 12 exemplar med detta utseende.

Ungefär lika vanlig som huvudformen av ängshaverrot var underarten ssp. *minor*, på svenska benämnd småhaverrot (Karlsson 1982). Denna skiljer sig från huvudformen genom att holkfjällen sticker en dryg centimeter utanför blommorna. Den har också smalare blad och hela växten verkar mer eller mindre rödanlupen.

Vi fann även vad som förmodligen var en hybrid mellan gotländsk haverrot och småhaverrot.

STÖR HAVERROT

I den gotländska växtlitteraturen figurerar ytterligare en *Tragopogon*-art. Det är *Tragopogon dubius* Scop. (= *T. major* Jacq.), stor haverrot, som t.ex. E.Th.Fries anger funnen i Västerhejde (Fries 1925) och vid Bingers kvarn i Visby (Fries 1934). Den stora haverroten förekommer från norra Frankrike och centrala Ryssland och söderut (Tutin m.fl. 1964-80). Den liknar närmast småhaverroten genom att holkfjällen sticker utanför blommorna. Holkfjällen är emellertid både längre och smalare än hos småhaverroten. Vidare är korgskaffet starkt vidgat, blommorna är citrongula, inte höggula, och växtens gröna delar har en karakteristisk kålgrön färg. Bladen är bre-

Gotländsk haverrot x ängshaverrot — den tvåfärgade formen. Foto: Jörgen Petersson.

Ovan till vänster:
Stor haverrot.

Nedan till vänster:
Småhaverrot.

Till höger:
Stor haverrot.

Foton:
Gun Ingmansson.

Artkaraktärer hos *Tragopogon*-arter:

	Gotländsk h. <i>T. crocifolius</i>	Ängshaverrot <i>T. pratensis</i> ssp. <i>pratensis</i>	Småhaverrot <i>T. pratensis</i> ssp. <i>minor</i>	Stor haverrot <i>T. dubius</i>
Blomfärg	brunröd	höggul	höggul	citrongul
Holkfjäll antal	5 - 12	ca 8	ca 8	8 - 12
längd	ngt längre än blommor	liklånga el. kortare än blommor	längre än blommor	längre än blommor
Korgskäft (i blom)	ej nämnvärt vidgat	ej nämnvärt vidgat	ej nämnvärt vidgat	starkt vidgat
Frukt	ca 2 cm taggig	1 - 1.5 cm vårtig	1 - 1.2 cm vårtig	2.5 - 3.5 cm taggig

dast en bit från bladfästet och smalnar av till en långt utdragen spets. Vi fann cirka 200 exemplar av stor haverrot. Jag behöver väl inte nämna att vi dessutom hittade hybrider där stor haverrot utgjorde den ena parten. Minst två exemplar av stor haverrot x gotländsk haverrot påträffades.

Det kan tilläggas att alla observerade hybrider var sterila. För åtskilliga hybrider lyckades vi inte klara ut vilka arter som var inblandade.

EN FÖRBISEDD ART?

Ängshaverrötter med utstickande holkfjäll har nog tidigare ofta bestämts till småhaverrot, eftersom den stora haverroten inte är medtagen i de bestämningsfloror som används av flertalet av dagens botanister: Krok & Almquist (1984) och Lid (1974). Vi vet nu emellertid att stor haverrot i Visby växer vid Bingers kvarn, vid Hästnäs och öster om gamla flygfältet, där den är spridd längs vägkanter; den är också funnen i Bro socken (Bengt Larsson muntl.). Arten finns också i Västerhejde socken norr om Vibble (kanske Fries gamla lokal?) samt söder om Kneippbyns campingplats (Gun Ingmansson).

LITTERATUR

- Fries E.Th., 1925: Några gotländska växtlokaler. Bot. Notiser 1925: 426-429.
Fries E.Th., 1934: Några gotländska växtlokaler. Bot. Notiser 1934: 261-265.
Fähræus G. & Högström S., 1985: Nyheter i Gotlands flora. Rindi 5: 11-21.
Hultén E., 1971: Atlas över växternas utbredning i Norden. Andra upplagan. Stockholm.
Johansson K., 1897: Hufvuddragen af Gotlands växttopografi och växtgeografi. K.V.A.Handl. Band 29:1.
Karlsson T., 1982: Svenska kärlväxtnamn. Lund.
Krok Th. & Almquist S., 1984: Svensk flora. 26 uppl. Stockholm.
Larsson B. & Rosvall T., 1981a: Gotländsk haverrot, *Tragopogon crocifolius*. Rindi 1: 4-8.
Larsson B. & Rosvall T., 1981b: Nya fynd av gotländsk haverrot, *Tragopogon crocifolius*, på Gotland. Svensk Bot. Tidskr. 75: 103-105.
Lid J., 1974: Norsk og svensk flora. Oslo.
Nilsson Ö., 1981: Gräsfröinkomlingar och andra kulturspridda växter från Gotland. Svensk Bot. Tidskr. 75: 65-69.
Nilsson Ö. & Gustafsson L.-A., 1979: Projekt Linné rapporterar 106-120. Svensk Bot. Tidskr. 73: 353-372.
Nilsson Ö. & Gustafsson L.-A., 1985: Projekt Linné: slutrapport. Svensk Bot. Tidskr. 79: 319-328.
Tutin T. m.fl. 1964-80: Flora Europæa. Cambridge.

Gun Ingmansson
Bangårdsgatan 10
621 45 Visby

Inventeringsläger i Sanda 1987

JÖRGEN PETERSSON

Årets inventeringsläger hade den tidigare skolan i Klintehamn som utgångspunkt. Där samlades vi för gemensam planering och efterarbete. Det område som skulle inventeras var ekonomiska kartbladet Sanda, 06J 3j.

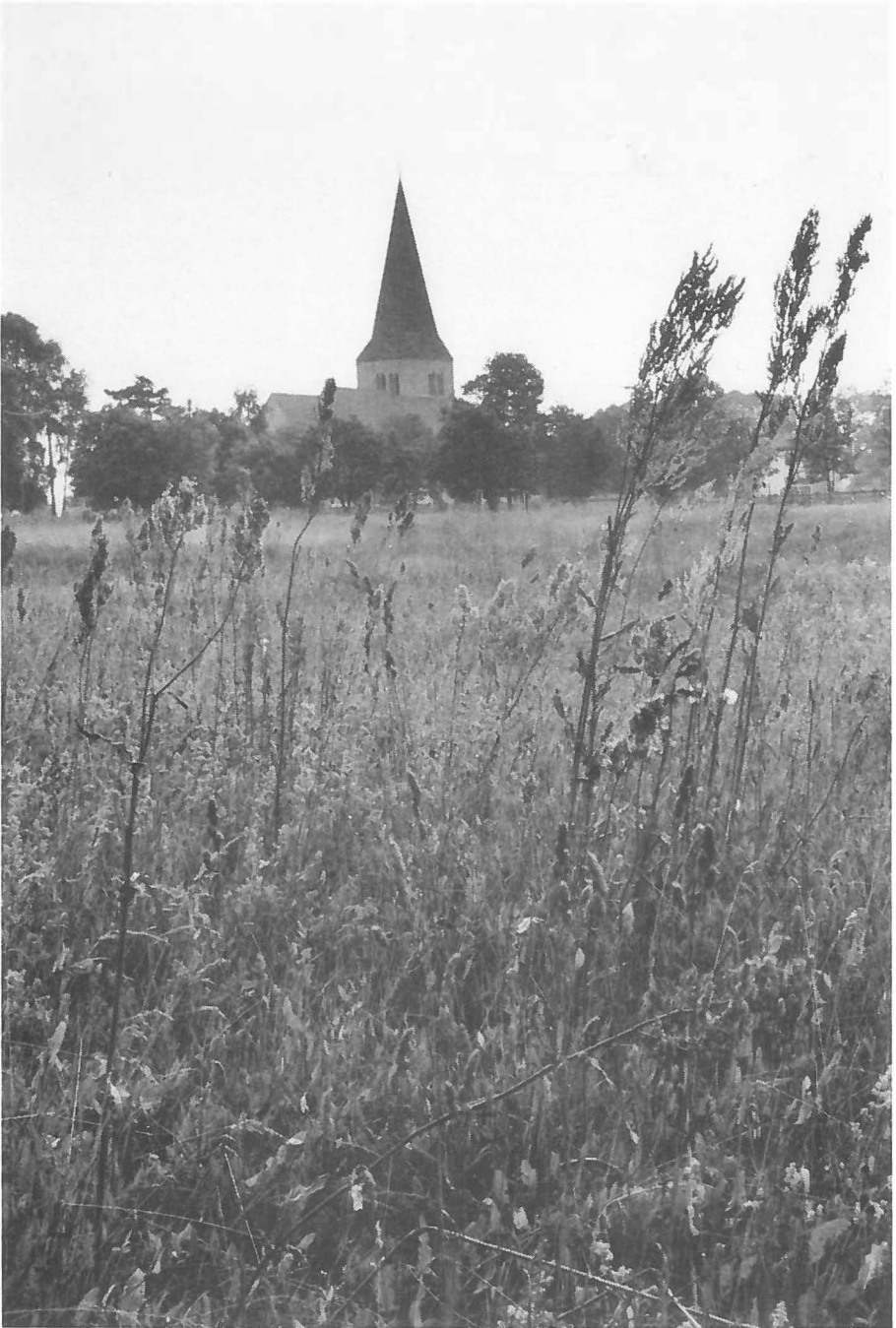
Inventerarna var fördelade på tre inventeringslag om 3 - 4 personer. Under morgonsamlingen fördelades de km-rutor som närmast skulle besökas på de tre inventeringslagen. Sedan var det bara att packa ihop sig i en bil och åka ut till dagens inventeringsområde. Efter 6 - 7 timmars genomsökande av det fastställda området återvände vi till Klintehamn. Här samordnades artlistorna vid en gemensam sittning. Svåra arter granskades och bestämdes och intressanta växtfynd visades upp. Som alltid beskrevs dagens vedermöddor och ljuspunkter under genomströvandet av kärr, åker och skog. Vädret under inventeringarna var, trots den kalla sommaren, relativt bra med endast något enstaka dugregn.

Då vi ej hann med att inventera hela kartbladet under de tre inventeringsdagarna, som lägret varade, har kompletteringsinventeringar företagits under sensommaren. Inom Projekt Gotlands Flora har arterna indelats i tre grupper: Kryssarter, de allra vanligaste arterna, för vilka man bara markerar närvaro/frånvaro inom kartbladet, "ettstrecksarter" vilka noteras en gång för var km-ruta där de påträffas, samt de ovanligaste arterna, "tvåstrecksarter", som antecknas var gång de påträffas. Under inventeringen noterades 297 kryssarter, 177 "ettstrecksarter" och 57 "tvåstrecksarter" (vissa av dessa har noterats från flera lokaler inom området). Under 1987 har alltså totalt 531 olika arter noterats från det område som det ekonomiska kartbladet Sanda, 06J 3j, omfattar.

Artantalet antyder att Sandarutan innehåller ett stort antal biotoper. Det finns mycket åkermark, men också en hel del skog. Genom områdets nordvästra del flyter en mindre å. I övrigt förekommer grävda kanaler och diken, där våtmarksarter har iakttagits. I kartområdets sydöstra del finns en högre liggande kalkstensplatå med en del agmyrar. Lerig jordmån finns i åkerområdena i södra delen. Stora delar av kartområdets norra och mellersta delar har dock ett sandunderlag, vilket märks på att en hel del kalkskyende arter påträffats.

Ofta har åkrarna i mindre besprutade kanter hyst en mycket intressant ogräsflora. Detta gäller främst områdena runt Gunilde, Åskes, Anderse och Övide i Sanda socken. Här har ogräsarter som nattglim, riddarsporre, sydsmörblomma, rågvallmo, spikvallmo, rödmire, fliknäva, fårtunga och blåklint hittats. Dessutom har några av de allra sällsyntaste ogräsen i Sverige antecknats från dessa åkrar. Det gäller åkerranunkel, småtörel, nålkörvel och spjutsporre. Många av dessa åkerogräs är hotade av den ogräsbesprutning, som ökat i Sverige de senaste årtiondena.

I Floravårdskommittén för kärlväxters lista över hotade kärlväxter i Sverige finns flera av dessa ogräs nämnda. Till gruppen akut

Vitknavel på sin enda nu kända gotländska växtplats vid Sanda kyrka. Foto: Jörgen Petersson.

hotade, de mest utsatta växtarterna i landet, har nålkörvel och spjutsporre förts. Nålkörveln hittades under inventeringslägret vid Gunilde i Sanda socken. Den är från senare år känd från ett femtontal lokaler på Gotland. De flesta bestånden finns i åkrar på Storsudret. Spjutsporren hittades på fyra lokaler inom Sandarutan vid de kompletterande inventeringar som företogs i augusti-september 1987. Den har tidigare noterats från mycket få lokaler på Ön i modern tid (Visby 1984, Eksta 1986 och Stånga 1986-87). Intressant är att Karl Johansson redan 1897 anger arten från flera lokaler i Sanda, Klinte och Hejde socknar. Sex (ev. sju) av Karl Johanssons tretton angivna lokaler (Johansson 1897) fanns inom det nu inventerade kartbladets område. Spjutsporren har alltså hållit sig kvar i sitt gotländska huvudutbredningsområde i över 90 år.

Åkerranunkel och småtörel har i Floravårdskommitténs lista upptagits i hotkategorin närmast under akut hotade, sårbara, vilket innebär att deras framtida fortlevnad i landet ej är helt säkerställd även om de ej är akut hotade. Småtörel återfanns på en av spjutsporrelokalerna och åkerranunkeln på sju lokaler, varav sex i Sanda och en i Klinte socken. Båda arterna finns på flera lokaler på Gotland och har visat sig vara något vanligare än vad vi från början räknade med inom Projekt Gotlands Flora. De tillhör dock fortfarande de sällsyntare åkerogräsen.

Stor ängssyra vid Sanda kyrka. Foto: Jörgen Petersson.

Även i skogarna hittades en del intressanta växter. Lundgräset skugglosta växte i en hasselridå centralt i rutan. Under en gemensam första inventering av km-rutan längst i sydväst hittades ett bestånd av den sällsynta rylen. Myskmadra och lundslok sågs vid en järnåldershushgrund i en lövdunge i kartbladets sydligaste del. I samma område noterades dessutom underviol. I hållmarkstallskog i rutan sydöstra del växte gotlandsstånds, en underart av stånds, rapporterad blott från Öland och Gotland. Den nya lokalen ansluter till den utbredningsbild som erhållits från fynden under förra årets inventeringsläger av kartbladen Gajstmyr och Kauparve (Johansson 1986).

Sandmarkerna vid Sanda kyrka visade sig vare mycket värdefulla för öns flora. Här återfanns en av de tre lokaler för vitknavel som Karl Johansson anger 1897. Vitknavelslokalen vid Sanda kyrka är i dagsläget den enda kända på Gotland. Längs vägarna i Sanda samhälle och på sandhedarna vid skolan finns rikligt av stor ängs-syra. I området finns dessutom klibbveronika, styvmorsviol (sällsynt på ön) och dvärgmaskros, *Taraxacum obliquum*.

I fuktmarker på sand i kartbladets norra delar antecknades tre lokaler för den på Gotland sällsynta slokstarren. I dessa sandiga skogar fanns också flera bestånd av skavfräken.

Även miljöer påverkade av människans verksamhet bidrog med en del intressanta växtfynd. På en skräphög i skogen sydöst om Tippsarve i Hejde socken växte dansk körvel. Av denna art har Projekt Gotlands Flora endast ett fåtal lokaler inrapporterade. Den är även sällsynt i Sverige i övrigt. Vid en gödselhög i en betesmark sydväst om Sandäskes i Sanda noterades ett bestånd av den näringskrävande blåmållan. Denna art har på Gotland främst noterats från tånggödda strandmarker. Den finns också på några gödselrika lokaler på öns inre delar. Beroende av riklig gödseltillgång är också vit kattost, som växte vid Prästgårdens ladugårdsbacke i Sanda. Vid samma ladugård fanns också den högresta och sällsynta ulltisteln.

Föreningens inventeringsläger har även i år visat sig vara ett bra sätt att gemensamt botanisera i nya marker. Man har också möjlighet att lära av varandra, diskutera tveksamma bestämmningar och med erfarenheter från gruppens medlemmar snabbt komma fram till rätt art. Sist men inte minst viktigt: Många ögon hittar mer än två.

LITTERATUR

- Floravårdskommittén för kärlväxter, 1986: Preliminär lista över hotade kärlväxter i Sverige. Svensk Bot. Tidskr. 79:362-366.
Johansson B.G., 1986: Botanikläger vid Hejdes 17-20 juli 1986. Rindi 1986:2.
Johansson K., 1987: Hufvuddragen af Gotlands växttopografi och växtgeografi. K.V.A. Handl. 29:1.
Thor G. och Ingelög T., 1985: Projekt Linné i ny skepnad. Svensk Bot. Tidskr. 79:357-361.

Jörgen Petersson
Humlegårdsvägen 18
621 46 Visby

Floravårdskommittén för mossor besöker Gotland

LENA GUSTAFSSON

Den 16 till 19 september gjorde vi i Floravårdskommittén för mossor en exkursion till Gotland. Floravårdskommittén jobbar på uppdrag av Statens Naturvårdsverk och arbetet koordineras av Sveriges Lantbruksuniversitet. Kommittén har till uppgift att sammanställa listor och information om hotade och sällsynta mossarter i Sverige. Andra floravårdskommittéer behandlar kärlväxter, lavar och svampar. Information om hotade arter har bl.a. publicerats i böckerna "Floravård i skogsbruket" och i Svensk Botanisk Tidskrift (Thor & Ingelög 1985, Floravårdskommittén för lavar 1987). Floravårdsböcker för jordbrukslandskapet är på gång, och uppgifter om de hotade arterna håller på att lagras i en databank vid Sveriges Lantbruksuniversitet. Mosskommittén består av Nils Cronberg, Lund, Lena Gustafsson, Uppsala, Tomas Hallingbäck, Uppsala, Lars Hedenäs, Stockholm och Lars Söderström, Umeå.

Vi hade vandrarhemmet i Garda som utgångspunkt och gjorde exkursioner kors och tvärs över ön. Inte mindre än 50 mil tillryggalades på de tre och en halv dagarna! Som guidning hade vi herbarieuppgifter, Zetterstedts uppsats från 1876, Bengt Petterssons publikationer, exkursionsdeltagarnas tidigare besök och sist men inte minst Stig Högström och Torbjörn Lindell som med största tålamod visade oss runt till de intressanta platserna. Ingen klagan hördes från dem när vi kröp på knä i kärren, klättrade i branterna och låg raklänga på kalkhällarna. Ett stort tack till Stig och Torbjörn! Även till Bo-Göran Johansson men mer om detta längre fram.

Zetterstedt nämner några lokaler med särskilt rik eller ovanlig mossflora. Vi återbesökte flera av dessa:

GOTHEMSÅNS UTLOPP

Härifrån uppger Zetterstedt ett flertal sällsynta strandmossor. Vi hittade inga av dessa, vilket sannolikt beror på den igenväxning med främst vass, som skett kring ån. Mossorna har helt enkelt ingen plats längre. Samma fenomen kunde ses längs flera vattendrag och åmynningar vi besökte. I ett kärr vid ån var dock mossfloran intressant. Här växte, förutom de vanliga *Campylium stellatum*, *Drepanocladus intermedius*, *Bryum pseudo-triquetrum* och *Tomentypnum nitens* även de mer ovanliga *Catoscopium nigrum* och *Trichocolea tomentella*. Den senare hade hittats här tidigare, enligt en herbariekollekt från 1957 av Åke Hovgard. Arten hittades också av Zetterstedt, vid källan Fattigmannen vid Torsburgen, men denna lokal är numera förstörd genom dikning. Ursing beskriver i sin kryptogamflora *Trichocolea* som "något av det allra vackraste vi ha i mossväg". I kärret växte också piprensarmossan, *Paludella squarrosa*, något som tidigare inte uppgivits. Arten har rapporterats från Gotland två gånger vid Tingstäde träsk men denna lokal är numera vattendränkt, och på Fårö av Albertson 1949.

Dunmossa, *Trichocolea tomentella*, i en blöt källmyr vid Aminne. Foto: Bo Göran Johansson, okt. 1987. Cirka 1.2 gånger förstorad.

HOBURGEN

Här hittade S.O.Lindberg *Pleurochaete squarrosa*, en mycket exklusiv sydlig art med närmaste förekomster i Sydtyskland. Ingen har lyckats återfinna den efter Zetterstedt och tyvärr inte vi heller. Dock hittade vi andra fina arter, t.ex. på "Fyrberget" *Ceratodon conicus*, *Hypnum vaucheri* och *Pterygoneuron ovatum*. På själva Hoburgen fann vi *Gyroweisia tenuis*, *Rhyncostegiella tenella*, *Eucladium verticillatum*, *Tricosomum crispulum* och *T. brachydontium*, sällsynta arter som Zetterstedt också noterade för mer än 100 år sedan. Miljöförändringar har dock skett vid Hoburgen som påverkat mossfloran, dels genom sprängningar av berget, dels genom det mycket kraftiga slitaget de besökande orsakar. Dock är floran fortfarande rik, framförallt i de skyddade kalkstupen mot väster. *Gyroweisia tenuis* är en mycket liten kalkmossa med ett fåtal växtplatser i Sverige. Den är hittad på tre ställen på Gotland, alla i fuktiga skrevor med mjuk kalklerskiffer. Övriga svenska lokaler är likartade. Detta visar på mossarters mycket specialiserade miljökrav och samtidigt på sårbarheten om just dessa miljöer blir exploaterade. I Kettilviken (ännu en Zetterstedt-lokal) hittade vi *Gyroweisia* i mycket stor mängd och t.o.m. fertil!

TORSBURGEN

Här hade Zetterstedt hittat en rad intressanta arter och han beskrev lokalen som en av de finaste på Gotland. Alla bryologer som besökt ön torde ha åkt till Torsburgen, vilket visas av det myckna herbariematerialet härifrån. Till vår stora glädje återfann vi *Hy-*

locomium brevirostre, vilket ingen gjort efter Zetterstedt. Andra återfynd var *Cololejeuna calcarea*, *Orthothecium intricatum* och de mycket små *Seligeria*-arterna *donniana* och *patula*. Det var också fascinerande att se de stora, yppiga mattorna med den västliga *Rhytiadelphus loreus*. Till andra västliga inslag på denna skuggiga, fuktiga lokal hörde *Eurynchium striatum* och *Neckera crispa*.

Ett av Bengt Petterssons mossfynd var vi spända på att se, nämligen *Trochobryum carniolicum* som han fann 1949. En mycket liten art som ser mer ut som en fästing än en mossa. Bo-Göran Johansson väntade på oss vid Lickershamn. Han vägledde oss sedan vadande upp till knäna ut till ett kalkstup där den mycket riktigt satt. Jubel! Arten har här sin enda växtplats i norra Europa.

Kalkhäll- och grusmark är en viktig miljö för flera mossarter. På hällmark vid bl.a. Tingstäde träsk och Dacker i Bro hittade vi t.ex. de små bållevermossorna *Riccia beyrichiana*, *R. ciliifera*, *R. glauca*, *R. gothica*, *R. sorocarpa* och *R. subbifurca*. Dessa levermossor är koncentrerade till hjulspår och andra slitagefläckar. Vid Grogarnshuvud växte *Mannia pilosa* och vid marmorbrottet vid Visby fanns *Mannia fragrans* (ännu ett Bengt Pettersson-återfynd!). Dessa arter är på reträtt idag p.g.a. den igenväxning som sker på hällmarkerna.

Stig Högström visade oss på ett par källmyrar med den för Gotland och Sverige som helhet ovanliga vitmossan *Sphagnum subtile*. I myrarna såg vi hur tydligt skilda *Cratoneuron falcatum* och *C. commutatum* är. De har i olika floror betraktats som underarter, varieteter osv, men verkar på Gotland vara mycket distinkta.

Annat smått och gott vi fann under vår exkursion: *Scorpidium turges-cens* i blött parti på hällmark vid Tingstäde träsk, *Amblyodon deal-batus* vid Ireåns mynning, *Calypogeia azurea* vid Östergarnsberget, *Amblystegium compactum* och *Pottia heimii* på stranden norr om Hoburgen, *Eurhynchium speciosum* och *Tortula virescens* vid Tingstäde kyrka, *Orto-trichum pallens* och *O. stramineum* i *Salix*-kärret söder om Unghanse.

Sammanfattningsvis en mycket trevlig och givande exkursion på Gotland. Många av de gamla fynden finns kvar. De som är på tillbakagång visar den pågående miljöförändringen med dikning av källor, kärr, igenväxning av kalkhällmarker och strandzoner samt slitage av turism och friluftsliv.

LITTERATUR

- Floravårdskommittén för lavar, 1987: Preliminär lista över hotade lavar. Svensk Bot. Tidskr. 81:237.
Ingelög T., Thor G. & Gustafsson L. (red.), 1984: Floravård i skogsbruket. Del 2 — Artdel. Skogsstyrelsen, Jönköping.
Thor G. & Ingelög T., 1985: Projekt Linné i ny skepnad. Svensk Bot. Tidskr. 79:357.

Lena Gustafsson
Sveriges Lantbruksuniversitet
Institutionen för ekologi och miljövärd
Floravårdsgruppen
Box 7072 Uppsala

Exkursioner

KYRKHINGEGRUND 23 MAJ

Den 23 maj var en exkursion planerad till Kyrkbingegrund i Gothem, men på grund av det höga vattenståndet flyttades utflykten söderut till strandområdet vid Kläppar.

Omkring 30 deltagare fick tillfälle att bekanta sig med de delvis igenväxande strandängarna, där man fortfarande mellan slån-, hagtorns- och nyponbuskar kan få se massförekomst av Adam och Eva, Sankt Pers nycklar, gullvivor och mandelblom.

Det minskade behovet av betesmark för ungdjur, som är en följd av den minskande stammen av mjölkkor i Sverige, medför dock att många strandängar buskas igen och skogen vandrar ut. Strandängarna på Östra Gotland är kanske den del av det gotländska kulturlandskapet, som nu är mest hotad. För lantbrukare med tillgång till strandmarker, där de är villiga att låta nötkreatur beta, finns det nu möjlighet att via Länsstyrelsen få bidrag till stängselkostnader. Förhoppningen är att några lantbrukare, trots dålig lönsamhet, ska stimuleras att hjälpa till att behålla den landskapstyp som exkursionsmålet är ett fint exempel på.

Bo Hammar

Strandäng vid Kläppar i Gothem den 23 maj 1987. Foto: Bo Hammar.

Adam och Eva i
sina två färg-
former. Foto:
Gun Ingmansson.

HALL - HANGVARRESERVATET 8 JUNI

Ett 40-tal personer samlades för att titta på alpnäcklar vid Harudd. Trots att våren var sen, fanns det gott om dessa näcklar. Dessutom växte, helt pedagogiskt, alpnäcklar, Sankt Pers näcklar och hybriden mellan dem alldeles intill varandra, varför det gick lätt att jämföra detaljer i blomman.

Stranden och den sanka strandängen söder om Harudd bjöd på en hel del vår- och försommarväxter. Matsäcken förtärdes på en strandvall. En bit bort låg en större strandpipare på ägg.

Efter förflyttning med bil åt sydväst i reservatet gjorde vi en härlig promenad genom skogen ned till stranden. En viol vid vägen väckte diskussion: dvärgviol eller strandviol? Man bestämde sig för dvärgviol. Vårärt växte i och vid vägen, liksom spenört och

nästrot. En liten sankmark med vattenklöver och fräken passerades också. Den håriga och den kala formen av lundtrav kunde också jämföras alldeles invid vägen. Exkursionen avslutades med en vandring i egen takt från stranden tillbaka till bilarna.

Ingrid Engquist

ANGA PRÄSTÄNG 21 JUNI

Efter en kylslagen början av juni blev det då äntligen sommar. Det varmare vädret hade lockat cirka 40 deltagare till Anga Prästäng för att bese dess orkidéprakt. I år blev dessutom all blomning av orkidéer och andra försommarblomster mycket koncentrerad till junis sista del. Vid vår vandring genom ängset beundrades all denna blomsterrikedom. Från ängets stigar besågs mängder av tidig brudsporre. Denna brudsporrevariant är anpassad till ängets vård och blommar före slåttern. I övrigt noterades Sankt Pers nycklar, Johannesnycklar, skogsknipprot, nattviol, vitt skogslilja, tvåblad, krutbrännare samt enstaka grupper av göknycklar och flugblomster. Centralt i ängset finns områdets raritet, nämligen svensk ögontröst. Den svenska ögontrösten är en slätteranpassad variant av vanlig ögontröst, som finns i ett fåtal gotländska ängen. Bland andra arter i Prästängens fanns betesdagghälsa, blåsuga, dvärgviol, kanelros, klasefibbla och den till Östra Gotland inskränkta blodtoppen.

Vi förflyttade oss längs kyrkvägen för Fjälleborna till en gräsmyr med rikligt med flugblomster, blodnycklar och andra orkidéer. Därefter åkte vi ut till Bendes ängar där vi intog den medhavda matsäcken i den njutbara solens sken. Mätta och belåtna besåg vi nu dessa öppna slättermarker med en central lövlund. Fuktigare partier väst om lövdungen innehöll dvärgviol, kärrbräsma och klubbstarr. I lövdungen fanns vitt skogslilja och ormbär. På torrare marker mot stranden i öster kunde korskovall, backklöver och göknycklar studeras. De öppna slättermarkerna var mycket orkidérika med mängder av johannesnycklar, krutbrännare och brudsporre.

Som avslutning avnjöts den fridlysta orkidén alpnäcklar uppe vid Gothemsvägen. Därmed var denna ytterst orkidérika exkursion till ända.

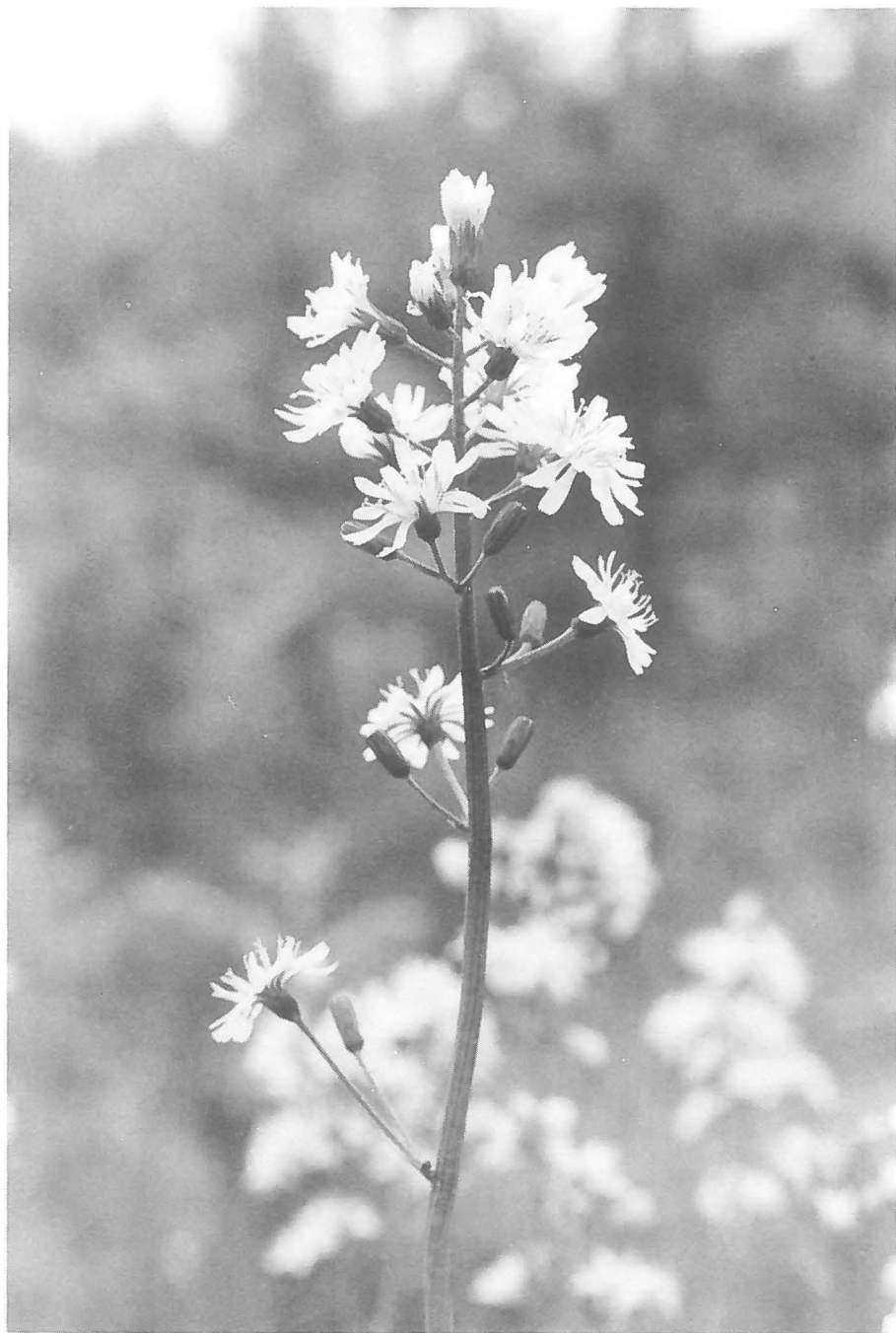
Jörgen Petersson

VISBYEXKURSION 12 JULI

Dagens exkursionsmål var Galgberget och dess omgivningar. Galgberget är huvudsakligen ett hällmarksområde, men det är mycket starkt påverkat av olika aktiviteter. Det har fått till följd att floran här, förutom de vanliga hällmarksväxterna, också har ett starkt inslag av ruderalväxter och mer eller mindre bofasta trädgårdsflyktingar. Omkring 30 personer hade samlats för att få se vad området kunde ha att bjuda oss botanikintresserade.

Taklostan växte som vanligt längs muren vid galgarna och praktveronika och silverarv hittade vi alldeles i närheten. De två sistnämnda

Klasefibbla förekommer på gammal slättermark, som t.ex. i Anga prästäng. Foto: Gun Ingmansson.

da är typiska trädgårdsflyktingar som klarar sig ganska bra i frihet. Galgberget hyser som bekant ett flertal *Sorbus*-arter, som vi här kunde se intill varandra, och på så vis demonstrera tydliga skillnader i bl.a. bladform. Många hade givetvis hoppats få se gotlandshaverrot i blom, men vi lyckades inte finna en enda utslagen blomma den här dagen, utan vi fick nöja oss med knoppar och blommor som redan satt frukt.

Området mellan motorstadion och Lummelundsväg bjöd på en rik flora av ogräs och ruderväxter, men även ovanligare arter som vattenpilört och taklök samt några mycket praktfulla exemplar av grenigt kungsljus fanns till beskådande. Vi fortsatte vår vandring norrut över mer orörda hållmarker med murruta och svartbräken och vidare ner mot den slätt som brukar användas som snötipp under vintern. Här växte stora bestånd av gullregn, som tack vare den kalla försummarens ännu blommade rikligt. En fläder och en druvfläder växte här helt sammanflätade, så vi kunde verkligen se att det är ganska stora skillnader mellan de två arterna. Odört, skärblad och vejksel hittade vi också här.

Vi följde stigen som går västerut ner för berget och vek in på "Kärleksstigen". Tillbakavägen går genom den frodiga, lummiga grönskan nedanför Galgberget, alltså en helt annan typ av vegetation än den karga låga hållmarksflora vi såg tidigare. Efter återkomsten till galgarna plockades många kaffekorgar fram och de flesta hann även avnjuta sin matsäck innan en rejäl regnskur satte definitivt punkt för en trevlig utflykt.

Bengt Larsson

LOJSTAOMRÅDET 26 juli.

Ett 40-tal personer mötte upp vid Lojsta kyrka och vandrade till Tonnklint, dagens första exkursionsmål. Tonnklint är en väl känd växtlokal för nipsippa, beskriven redan 1855, och besökt av många botanister. Från 1890-talet beskriver Sernander Tonnklint som "en mindre kalkklippa, som mot norr är skogbevuxen, men hvars södra sluttning är kal". Under 1900-talet har området emellertid knappast betatts alls, och det Tonnklint som vi nu besökte är en mycket lummig, igenvuxen kulle.

Vegetationen på Tonnklint har beskrivits noggrant av K.Johansson från 1912 och B.Pettersson från 1949. Många arter som antecknades vid båda dessa tillfällen finns ännu kvar idag: nipsippa, klasefibbla, färgmåra, blodnäva, slätterfibbla, vippärt, vårärt, kungsmynta, praktbrunört, spenört, buskviol och underviol är några sådana, som visar på en blomrikedom som stått sig. År 1949 noterades 16 nya arter jämfört med 1912, däribland backskafting och hundäxing som också finns kvar i dag. Nya arter, som inte tidigare antecknats är korskovall, rödklint, vädsklint och gulvial. I södra delen av området, fanns också luktvicker, vilket noterades av Sernander redan 1894.

Efter strövandet uppe på kullen demonstrerades rostnate i kanalen nedanför, och sedan var det dags för lunch i Lojsta prästäng. Slåtern hade redan gått fram, så exkursionsdeltagarna satt i ett välstädat änge. Spaningar efter svensk ögontröst var inte framgångsrika. Därefter förflyttade vi oss norrut till ett källmyrskomplex norr om vägverkets stora grustag. Framför allt beundrade vi de rika förekomsterna av svarthö. Området innehöll en god sortering källmyrsväxter även övrigt; i en tuva fanns också ett stånd sileshår.

Efter dessa blöta marker var det dags att besöka gotlandsstånds på en typisk lokal: torr gles tallskog. Olyckligtvis förrirrade sig en del av exkursionsdeltagarna på väg från källmyrarna, men Jörgen Petersson, långt bak i ledet grep in som en räddande ängel och tog hand om dem som tappat kontakten med ledningen. Förtruppen besökte således en lokal för gotlandsstånds vid en väkant sydost om Kauparve, medan eftertruppen under Jörgens ledning sökte sig mot en annan lokal närmare Lojsta. Småningom möttes de båda grupperna i Stånga där exkursionen avslutades med spaning efter spjutsporre på den lokal som upptäcktes förra året. I år fanns det också många plantor, men alla var ytterligt små.

Bo Göran Johansson

ÖSTERGARNSHOLM 9 AUGUSTI

Vid anmälningstidens utgång var två båtar fulltecknade med barn och vuxna. Exkursionsdagen uppvisade till en början något bättre väder än de närmast tidigare dagarna. Men molnen drog upp. När första båten var nästan ute vid holmen började regnet. Vi som stod kvar på land var glada över våra stövlar och regnkläder.

Väl ute på holmen verkade vädret gunstigare – en stund – så pass att vi hann gå genom sankmarken och ner på stranden vid klipporna på norra sidan. Där växte bl.a. saltgräs, salttåg och vasstarr.

Så var det dags för ett nytt skyfall. Således återgång till ett relativt skydd vid fyrhusen eller under träden. Fåren kände sig bortkörda och gjorde framstötter mot oss, där vi satt och åt matsäck. När sedan regnet upphörde hade lusten att ströva omkring försvunnit för de flesta, som sakta drog sig mot bodarna och den väntande båten.

Ingrid Engquist

TRÄDEN I VISBY 23 AUGUSTI

Vi samlades vid Kruttornet i solsken till mässingsmusik. Första målet var Strandpromenaden, en anläggning skapad av Planteringsgillet på 1920-talet. Här finns ett trädbestånd av oxel, lundalm, skogsalm (samt hybriden dem emellan), rödblommig sykomorlönn, *Acer pseudoplatanus* 'Purpurea', ask m.fl. Oxel överväger och ger anläggningen dess karaktär.

Nästa anhalt var Almedalen, den populära parken från 1940-talet, där tidigare Visby gamla hamn legat. Här beundrade vi bl.a. mannaask, amerikansk platan och gudaträd (*Fraxinus ornus*, *Platanus occidentalis* och *Ailanthus altissima*). Tidigare fanns här två välutvecklade, vackra gudaträd, men det ena dog olyckligtvis för två år sedan. Det överlevande exemplet hälsade oss i full blom vid exkursionstillfället.

Bakom Burmeisterska huset tog vi oss en titt på det exotiska mandelträdet, som såg ut att ge en god skörd i år. På vandring mot de södra delarna av innerstaden hittade vi bl.a. ett ginkoträd växande på tomtmark. Vi såg också de för Visby så typiska mullbärs- och valnötsträden.

I Slottsparken hälsade vi på den enorma boken som kallas "Sju systers bok" på grund av den sjudelade stammen. Här finns också en

Strandpromenaden i Visby. Foto: Birgitta Leine.

ovanlig lönn: turkisk lönn, *Acer cappadocicum*, i ett gracilt och vackert exemplar. Vi beskådade också en välutvecklad avenbok.

I Nedre Slottslunden beundrade vi den voluminösa, mycket vackra guldasken, *Fraxinus excelsior* f. *Aurea*. Det är en form av vanlig ask med smalare småblad, gulare höstfärg och gulare skott än huvudformen. Den bör ses på senvintern då skotten lyser orangegula.

På väg mot norra innerstaden passerade vi "Gravstensboken" vid kyrkogården. Den var från början två skilda träd, växande på var sin sida om en gravsten. Nu är de hopvuxna och gravstenen skymtar fram i stammens mitt.

Uppe på Klinten kunde vi se ett av de största och äldsta valnötsträden i staden. Tyvärr används tydligen den ihåliga stammen som eldstad (med god skorsten). Valnöt är för övrigt ett av våra tidigast införda kulturträd. I Sverige är Visby den stad som har flest valnötsträd av den äkta typen, den som ger ätbar frukt. I trädgårdarna omkring kunde vi se äkta kastanj och persika, *Castanea sativa* och *Prunus persica*. Vi vandrade vidare på Kyrkberget och konstaterade att utsikten är vackrast då den får en inramning av trädkronor. Allra finaste utsiktspunkten är Norderklintens nordligaste del, där en äkta valnöt är sista utposten.

Nedanför klinten stannade vi upp vid mullbären vid Smedjegatan. Vi konstaterade att det ena trädet gav röd frukt och det andra vit. Det torde dock röra sig om vit mullbär, *Morus alba*, i båda fallen och inte svart mullbär, *Morus nigra*, som tidigare uppgavs i Rindi (Leine 1987). På Nicolaigatan hänfördes vi av ett av Visbys mäktigaste träd (och säkert Sveriges största i sitt slag), naverlönnen söder om S:t Nicolai ruin. På samma gata såg vi också ett fint

exemplar av smalbladigt päron, *Pyrus salicifolia*.

Vårt sista mål var innerstadens nordvästra, trädrikaste hörn, Gotlandsänget och Paviljongsplan, omgivna av alléerna vid Silverhättan och Studentallén. Vid Silverhättan hittade vi tre arter av lind nära varandra, den ovanliga svartlinden, *Tilia x americana*, samt skogslind och parklind, *T. cordata* och *T. x vulgaris*. Vi observerade skiljetecknen mellan de senare två: skogslindens mindre och mörkare blad samt orangefärgade tofsar i nervvinklarna på bladundersidan till skillnad mot parklindens större, ljusare blad och vitgula tofsar. I det s.k. Gotlandsänget såg vi flera exotiska trädslag, t.ex. kaukasisk vingnöt, helbladig ask, sibirisk korkek, näsduks-träd och pagodträd (*Pterocarya fraxinifolia*, *Fraxinus excelsior* 'Diversifolia', *Phellodendron amurense*, *Davidia involucrata* och *Sophora japonica*.

Så var denna exkursion slut och förhoppningsvis gav den deltagarna en insikt i Visbys särställning som "trädstad".

Birgitta Leine

PETESVIK 6 SEPTEMBER

Från samlingsplatsen vid fiskebodarna nedanför Petesgården började vi, d.v.s. undertecknade exkursionsledare samt ytterligare ett femtontal deltagare, vår vandring norrut längs Petesvikens östra strand. Tyvärr betas inte denna del av stranden längre, men igenväxningen har ännu inte hunnit speciellt långt och fortfarande hittar man här åtskilliga växtarter som vittnar om den tidigare hävden. Många av dessa är också senblommande, något vi kunde glädja oss åt denna vackra och milda förhöstdag. På den nedre delen av strandängen stod mängder av nyutslagen dvärgarun, och lite högre upp, i utkanten av den mer frodiga växtligheten, hittade vi åtskilliga välväxta sumpgentianor. Andra ännu blommande strandängsväxter som kunde studeras var rödtoppa, strandmalört, gulkämpar, smult-ronklöver samt spjutmålla och skaftmålla.

På ett ställe där en liten å för ut näringsrikt vatten till den södra delen av Petesviken, har igenväxningen gått längre, och här fanns stora tuvor av blankstarr, en rugge blomvass samt en högvuxen örtvegetation bestående av bl.a. älgört, videört, ängsruta, kärrsilja, krissla och luddkrissla. Vid själva åmynningen stod ett stort bestånd av blåsäv uppblandad med vass och havssäv.

Ur vattnet vid strandkanten fiskade vi upp en härva av gröna "trådar", som vid närmare granskning visade sig bestå av både borstnate och storsärv.

På vägen tillbaka mot bilarna vandrade vi genom den glesa strandskogen innanför viken. På en fuktäng hittades fruktställningar av flera arter orkidéer, bl.a. brudsporre, flugblomster och honungsblomster, och i en fuktsvacka i en f.d. åker blommande mängder av lökgamander.

Till sist passade vi på att kika över stängslet till en nyslagen kornåker. Och här fanns minsann både riddarsporre, åkerkulla och sommarklynne.

Gun Ingmansson & Stellan Hedgren

Vi samlades vid Åminne en stilla höstmorgon, och inledde med att besöka en blöt källmyr invid Gothemsån, sommartid ett fint besöksmål för sina vackra bestånd av sumpnycklar. Av dem såg vi nu blott torra fruktställningar. Något bättre hade vattenklöver och kärrvial hållt sig. Men mossorna var fräscha. Vi beundrade dunmossan, *Trichocolea tomentella*, som växte i rika bestånd tillsammans med mera vanliga kärrmossor som *Tomentypnum nitens* och *Philonotis calcarea*. I en källmyr något längre nedströms ån visade Stig Högström den nyupptäckta piprensarmossan, *Paludella squarrosa*, på dess enda kända gotländska lokal.

Vi tog oss vidare till ett skogsparti öster om Tjelvars grav, där vi inledde med att beundra den gula skålsvampen *Sowerbyella radiculata*, som växte på två små närbelägna lokaler. Den har setts tidigare i denna skog, men verkar flytta lite på sig, så att årets lokaler låg en liten bit ifrån tidigare års. Mera konstant tycks däremot kragjordstjärnan vara, som växte i frodiga bestånd på samma plats som tidigare år. Kragjordstjärnan, *Geastrum triplex*, verkar trivas bra i mossiga, fuktiga barrskogar som denna. Vi förflyttade oss mot en låg inlandsklint inne i skogen, och under vägen fick vi tillfälle att bese de vanliga skogsmossorna, som verkligen frodades på marken. Vi stannade också till för att titta närmare på skogskorn och stråvlost, som fanns i små bestånd längs stigen. Ett litet bestånd av klubbsvamp väckte också deltagarnas intresse och det bestämdes av Elsa Bohus-Jensen till flattoppad klubbsvamp, *Clavariadelphus truncatus*.

Framme vid klinten stod vi inför vackra mattor av grov fjädermossa, *Neckera crispa*. Denna art har sin gotländska utbredning koncentrerad till bergsbranter längs västkusten av ön och i ett stråk från Linde till Gammelgarn (utbredningskarta i B. Pettersson 1958). Kalkstensbranten överflödade av svartbräken. Bland mossorna märktes också den i lukten klart gröna bladlaven *Peltigera leucophlebia*. Matsäcken åt vi uppe på klinten, där man kunde sitta rätt torr, omgiven av vackert lavklädd tall och gran. Sedan strövade vi långsamt tillbaka genom skogen mot våra bilar.

Bo Göran Johansson

MEDLEMSAVGIFTEN

för 1988 är 35 kr. Familjemedlem betalar 15 kr. Inbetalningskort medföljer detta nummer. Om du dessutom ger en gåva till föreningen får du som tack ett särtryck av ett av Rindis färgomslag från i år, akvarellen av Staffan Rosvall eller batikbilden av Barbro Lindberg.

Kragjordstjärnan sprider sina sporer i granskogen öster om Tjelvars grav. Foto: Bo Göran Johansson, oktober 1987. Något förstorad.

Föreningsmeddelanden

ARSMÖTE 12 FEBRUARI

Arsmötet 1987 ägde rum på Naturmuséet i Visby. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för 1986, och årsmötet omvalde de styrelsemedlemmar vars mandat löpt ut. Också revisorer och valberedning omvaldes. Arsavgiften för 1988 förblir oförändrat 35 kronor för helbetalande medlemmar. I övrigt förekom en kort information om Projekt Gotlands Flora, och därefter antogs nya stadgar för föreningen (vilket bekräftades på ett senare medlemsmöte i mars); mer om stadgarna nedan. Efter årsmötesförhandlingarna visade Barbro Risberg bilder och talade om floran i Gästrikland.

NYA STADGAR FÖR GOTLANDS BOTANISKA FÖRENING

§1

Gotlands Botaniska Förening är en ideell sammanslutning som har till ändamål att verka för ökad kunskap om Gotlands växter och för bevarandet av en rik flora på ön. Föreningen vill också bland allmänheten sprida intresse för botanik och naturskydd.

Denna målsättning vill föreningen söka förverkliga bl.a. genom att verka för utforskandet av Gotlands flora
att med sin sakkunskap biträda myndigheter och organisationer i behandlingen av botaniskt betydelsefulla naturskyddsfrågor
att utge en tidskrift, Rindi, och även på annat sätt informera om och propagera för sin verksamhet och sina åsikter.
att arrangera exkursioner och sammankomster.

§2

Medlemskap i föreningen kan erhållas genom erläggande av en årlig avgift. Medlemsavgiftens storlek fastställs av årsmötet. Medlem erhåller föreningens tidskrift utan kostnad.

§3

Föreningens angelägenheter handhas av en styrelse bestående av åtta personer. Styrelsen har sitt säte i Visby. Ordförande och övriga styrelseledamöter väljs av årsmötet för en tid av ett år. Styrelsen utser inom sig vice ordförande, sekreterare och kassaförvaltare.

§4

Styrelsen sammanträder då ordföranden anser det önskvärt eller när minst tre ledamöter så påfordrar. Styrelsen är beslutsfär när minst fem ledamöter är närvarande. Vid olika mening gäller den varom majoriteten av de närvarande är enig. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

§5

Styrelsen ska årligen avge berättelse för sin verksamhet. Styrelsens årsberättelse och föreningens räkenskaper, förda per kalenderår och vederbörligen avslutade, skall senast den 1 februari varje år överlämnas till revisorerna.

§6

Styrelsens förvaltning och räkenskaper skall granskas av två revisorer. För envar av dessa skall finnas en suppleant. Revisorer och revisorssuppleanter utses av årsmötet för tiden intill dess nästa årsmöte hållits. Revisorerna skall senast en vecka före årsmötet avlämna revisionsberättelsen till styrelsen.

§7

Föreningen håller årsmöte före mars månads utgång. Extra förenings-sammanträde skall hållas om styrelsens majoritet eller minst 25 medlemmar så påfordrar. Kallelse till årsmöte och extra förenings-sammanträde sker senast två veckor före mötet. Endast i kallelse upptaget ärende må föranleda beslut.

§8

Vid årsmöte skall följande ärenden behandlas:

1. Val av mötesordförande.
2. Val av möttesekreterare.
3. Val av två justeringsmän.
4. Fråga om årsmötet utlysts i behörig ordning.
5. Styrelsens årsberättelse och redovisning av räkenskaperna.
6. Revisorernas berättelse.
7. Frågan om ansvarsfrihet för styrelsen.
8. Val av ordförande och ledamöter i styrelsen.
9. Val av revisorer och revisorssuppleanter.
10. Val av valberedning.
11. Fastställande av årsavgift för nästkommande kalenderår.
12. Ärenden som styrelsen förelägger årsmötet.
13. Av medlem framställt och skriftligt motiverat förslag, som kommit styrelsen tillhanda i tid för att kunna införas i det nummer av Rindi, som kommer ut närmast före årsmötet.

§9

Ändringar i dessa stadgar skall för att äga giltighet ha antagits med 2/3 majoritet vid två på varandra följande föreningssammanträden, av vilka det ena skall vara årsmöte.

§10

Om föreningen upplöses, skall föreningens tillgångar överlämnas till organisation eller institution som utses av årsmötet.

Fastställt av föreningens årsmöte 12 februari 1987 och medlemsmöte 11 mars 1987.

Florabevakning

Gotlands Botaniska Förening har gjort en överenskommelse med Världsnaturfonden om att kontinuerligt bevaka växtplatserna på Gotland för ett antal hotade kärlväxtarter. Överenskommelsen innebär att vi besöker växtplatserna och lämnar årliga rapporter om växternas status. Det kommer alltså att bli fråga om ganska många växtplatsbesök, och vi är mycket intresserade av att få hjälp från medlemmar, som har någon växtlokal i närhet av hem eller fritidsbostad. Bevakningen är tänkt som ett inledande försök för att se om denna typ av arrangement är en framkomlig väg att skydda de mest utsatta växterna. De arter som är aktuella, i denna första etapp, är:

Ur gruppen "akut hotade arter", som består av "arter som löper risk att försvinna som reproducerande populationer inom en nära framtid om hotfaktorerna inte snarast undanröjes":

Dvärgglåsbräken, råglosta, svartklint, mjältbräken, ängsfibbla, spjutsporre, karlsösallat, kransborre, kalvnos, näbbtrampört, gotlandsranunkel och alplöver.

Ur gruppen "sårbara arter", som innefattar "arter vars överlevnad inte är säkerställd på längre sikt... ..som möjligen snart kan behöva föras till kategori akut hotade":

Strandvedel, svensk ögontröst och uddbräken.

Svenska Botaniska Föreningen på Gotland 1988

Svenska Botaniska Föreningen kommer att hålla sitt årsmöte 1988 på Gotland med Gotlands Botaniska Förening som värd. Mötesdeltagarna kommer att inkvarteras på Varvsholms strandpensionat i Klintehamn i veckan efter midsommar. Deltagarna kommer att guidas på Gotland under två heldagar. Medlemskap i Svenska Botaniska Föreningen erhålles vid prenumeration på Svensk Botanisk Tidskrift (140 kr/år), vilket kan beställas genom Britt Snogerup, Botaniska museet, Östra Vallgatan 18, 223 61 Lund, tel 046-10 89 65 fm. Postgiro 44 65 072-9.

Program våren 1988

- Tor 21 jan Färgformer i Gotlands flora. En bildkväll. Alla inbjudes att ta med färgbilder för en gemensam bildkväll. Naturmuséets bibliotek, Hästgatan 1 1 tr, kl 19. Vi hoppas att få se många välkända arter i nya färger.
- Mån 15 feb Årsmöte. Efter förhandlingarna ger vi en sammanfattning av läget i Projekt Gotlands Flora. Gotlands Naturmuseum, Hästgatan 1, kl 19.
- Tor 17 mar Säveskolans herbarium. En presentation av hela herbariet, cirka 30 000 ark från alla världsdelar: Tillandsia från Sydamerika, långskägg från Norge, en liten samling från Sydafrika och framför allt ett stort och rikt gotlandsmaterial samlat av bl.a. Westöö, K.Johansson och E.Th.Fries. Samling i Säveskolans foajé kl 19.
- Sön 24 apr Lavexkursion. Roland Moberg, som tillsammans med Ingemar Holmåsen gett ut fotofloran Lavar (kommer att finnas att köpa på exkursionen), tar oss med på en utflykt på Östergarnslandet med lavar som tema. Samling Östergarns kyrka kl 10.
- Sön 15 maj Hejnum hållar. Nu är det åter dags att besöka hållmarkerna och se på den tidiga vårfloran. Vi räknar med att få se nipsippa och andra vackra hållmarksväxter. Torgny Rosvall leder exkursionen. Samling Hejnums kyrka kl 10.
- Sön 5 jun Sudret. Vi besöker den vackra och artrika torrbacken norr om Vamlingbo kyrka. Vi kommer också att besöka kulturpåverkade lokaler med ett rikt urval av växter som hör sådana marker till. Bengt Larsson leder exkursionen. Samling vid Vamlingbo kyrka kl 10.

Studier

Även i år arrangeras en botanisk studiecirkel med start i slutet av mars. Kursen har som mål att deltagarna ska kunna använda en flora med bestämningsnycklar och själva bestämma nya kärlväxter. Som kurslitteratur används Rydberg & Johansson: Fältbotanik. Gun Ingmansson kommer att vara kursledare. Intresserade kan kontakta henne (adress finns på sid 46) eller avvakta annons i lokalpressen.

Innehåll

- 47 Barbro Lindberg: Omslagsbilden: Röd skogslilja
- 48 Gun Ingmansson och Bengt Larsson: Visby växer!
- 58 Stig Högström: Turkisk nålkörvel i Burgsvik
- 60 Gun Ingmansson: Massor av haverrot
- 67 Jörgen Petersson: Inventeringsläger i Sanda 1987
- 71 Lena Gustafsson: Floravårdskommittén för mossor besöker Gotland
- 74 Exkursionsrapporter
- 84 Föreningsmeddelanden
- 86 Florabevakning
- 86 Svenska Botaniska Föreningen på Gotland 1988
- 87 Program våren 1988
- 88 Innehållsförteckning

ÖPPET HUS PÅ NATURMUSEET

Också under 1988 kommer vi att ha Öppet hus på Gotlands Naturmuseum under torsdagskvällarna från kl 19. Vi träffas i Naturmuseets bibliotek, Hästgatan 1, en trappa upp. Alla är välkomna för att träffa och prata med personer som är intresserade av Gotlands Flora.

Vi börjar hålla Öppet den 5 maj och fortsätter sedan var torsdag, Kristi Himmelsfärd undantagen, fram till och med den 1 september.